

SANT ADRIÀ
de **BESÒS**
DESAPAREGUT

SANT ADRIÀ *de* BESÒS DESAPAREGUT

Mar Crisol Illa

Ajuntament
de Sant Adrià de Besòs

SANT ADRIÀ de BESÒS DESAPAREGUT

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: març del 2019

© dels textos: Mar Crisol Illa

© del pròleg: Pere Guaita Jiménez

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Sant Adrià de Besòs

Amb el suport:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Agraïments:

Arxiu Municipal de Sant Adrià de Besòs i Agrupació
Fotogràfica de Sant Joan Baptista

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de portada:

Edicions J. Ribó / Fons Agrupació Fotogràfica
de Sant Joan Baptista

Fotografia de la portadella:

Autor desconegut / ASAB

Acrònims:

AFCEC (Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya)
ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)
ASAB (Arxiu Municipal de Sant Adrià de Besòs
"Isabel Rojas Castroverde")
ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)

ISBN 978-84-17432-03-4

DL B 3524-2019

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

La vida d'un poble captada pels seus fotògrafs

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Recordant temps passats

Pàg. 12

MARGE ESQUERRE

De la vila agrícola a la ciutat industrial

Pàg. 114

EL RIU BESÒS

L'origen de la vila

Pàg. 128

MARGE DRET

Del ruralisme a l'urbanisme

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

LA VIDA D'UN POBLE CAPTADA PELS SEUS FOTÒGRAFS

Pere Guaita Jiménez, arxiver

El poder de la fotografia antiga és enorme. Al llarg d'aquests anys com a arxiver han passat per les meves mans, o per la meva retina, milers d'imatges de Sant Adrià de Besòs. Les primeres fotografies de la vila, fetes a les acaballes del segle XIX, ens retraten la vida d'un poble i no d'una ciutat. Són imatges que ens permeten recordar i documentar antigues formes de vida, sovint desaparegudes, i descobrir la bellesa d'un paisatge transformat pel temps.

Les ciutats ubicades entorn de Barcelona han patit una enorme transformació durant els darrers cent

anys. Aquesta crònica gràfica us ajudarà a comprendre com aquest territori, dividit pel riu Besòs, va anar creixent i configurant-se fins a esdevenir la ciutat que avui coneixem.

La identitat de Sant Adrià de Besòs, plural i polièdrica, es posa en relleu mitjançant la selecció d'imatges presents en aquest volum. Qui s'endinsi en les seves pàgines trobarà la petjada dels sis barris que s'han articulats a la ciutat, el pes del moviment associatiu, exemples dels múltiples oficis amb els quals la seva gent s'ha guanyat la vida i la contínua presència de l'entorn natural i industrial, que ha deixat la seva empremta.

La relació de Sant Adrià amb la fotografia ve d'antic. Convé recordar com els primers aficionats a la fotografia

van retratar l'entorn del riu Besòs, atrets per la seva exuberant bellesa, com també cal esmentar la presència de professionals ambulants que treballaven a peu de carrer durant les festes o a les portes dels temples. No podem oblidar-nos de la fundació de l'Agrupació Fotogràfica a mitjan segle XX, entitat promotora d'una infinitat de certàmens. I, finalment, tampoc no podem deixar de mencionar com avui determinats indrets de la ciutat s'han erigit en un icònic plató, destinat al rodatge de pel·lícules o de campanyes publicitàries.

La feble memòria humana, conservada, entre d'altres testimonis, gràcies a les fotografies, resta arxivada a les institucions, però també a les capses de sabates de milers de llars. Preservar la memòria, donar a conèixer el nostre llegat i posar-lo a l'abast de la ciutadania és un dels nostres reptes de futur.

AUTOR DESCONEGUT / Fons FAMILIA GARCÍA-LOZOYA

Introducció

RECORDANT TEMPS PASSATS

Mar Crisol Illa, antropòloga

El Sant Adrià que coneixem avui dia no té res a veure amb l'antiga vila agrícola. La història mil·lenària del municipi s'ha conservat gràcies a un llegat immaterial molt important, els records dels nostres avis i àvies, que de generació en generació ens han transmès les seves vivències. Els testimonis orals són sostinguts per altres fonts, com el material documental. A Sant Adrià destaca la tasca realitzada per Joan Rovira i Costa, historiador i cronista que va dedicar una part de la seva vida a reconstruir la història d'un municipi gairebé sense fonts que expliquessin els orígens de la vila primitiva.

I és que els pocs testimonis que podríem haver conservat de l'antiga vila van desaparèixer en les diverses ocasions que es va cremar el temple parroquial i el seu arxiu. En aquest sentit, la recopilació i la recerca realitzades per l'Arxiu Municipal de Sant Adrià de Besòs han estat de summa importància per entendre com va originar-se i desenvolupar-se la població fins a l'actualitat.

Les fotografies també són un exemple de com vivien els adrianencs i adrianenques fa un segle. El llibre que teniu a les mans és una prova gràfica de la gran riquesa patrimonial de Sant Adrià. Aquesta selecció de fotografies antigues en blanc i negre, i d'alta qualitat, il·lustren com era la vida quotidiana dels veïns i veïnes des de principis del segle xx fins a la dècada del 1970. Aquest recull fotogràfic

AUTOR DESCONEGUT / Fons ASSUMPTA CASELLAS ROSELL

VORA EL RIU

A la pàgina anterior, vista panoràmica del camí de salzes que vorejava el riu, on s'identifiquen dues dones i dos nens passejant. Al fons, a l'esquerra, s'aprecien els jaciments dels quals el Servicio de Explotación de Arenas extreia la sorra, explotació iniciada a mitjan dècada del 1920.

PLAÇA VELLA

En aquesta pàgina, la parada de verdures i flors de la senyora Pilarín –com era coneguda la propietària–. La fotografia està feta als anys cinquanta, quan va ampliar-se el mercat municipal amb la construcció d'un cobert, on van traslladar-se les parades d'hortalisses i flors.

AUTOR DESCONEGUT / FOT. OLGA FORCA

no solament ens invita a replantejar-nos i a recordar com era la població fa un segle, sinó que també ens descobreix un Sant Adrià completament desconegut.

La societat adrianenca va dedicar-se durant molts segles a les activitats agropecuàries, en especial a l'explotació de les terres de la llera de les aigües del Besòs. De fet, els orígens del municipi no poden explicar-se sense tenir en compte la rellevància que ha tingut el riu per al desenvolupament de la població. El terme era un espai frondós replet de llacunes i d'aiguamolls. En aquells temps hi havia pocs habitants i la majoria vivia en cases de pagès. A principis del segle xx, el sector primari comença a minvar a causa de la implantació de les primeres fàbriques. La creació de les dues centrals tèrmiques i la colònia tèxtil can Baurier van ser un pas important per introduir el sector secundari com a eix econòmic.

El creixement de la indústria va anar vinculat a un augment de la població, nouvinguts atrets per la gran

demanda laboral. El progrés del món fabril va anar acompanyat d'una urbanització del municipi, amb la creació de l'eixample, el barri Font i Vinyals, la Catalana i el barranquisme al Camp de la Bota. L'antiga població comença a transformar-se en una gran ciutat obrera. L'activitat industrial no cessa i, entre les dècades del 1950 i del 1960, es crea el polígon de Montsolís de la Verneda i el barri del Besòs. Mentrestant, la Mina continua conservant el seu paisatge rural de principis de segle, tenyit per una gran quantitat de masies i camps de conreu, que no van desaparèixer fins als anys seixanta amb la construcció del nou barri. Paral·lelament als canvis que ha patit Sant Adrià en l'actualitat, la població encara conserva el seu esperit fabril.

Aquest llibre ens brinda l'ocasió de fer un recorregut històric des de la naixença de la vila fins a gairebé els dies actuals. Una oportunitat per conèixer les arrels d'identitat dels adrianencs i les adrianenques. Un llibre que, sens dubte, porta a recordar temps passats i a emocionar-se.

MARGE ESQUERRE

De la vila agrícola a la ciutat industrial

En el cim d'un petit turó envoltat per boscos i aiguamolls, va construir-se l'antiga parròquia de Sant Adrià. Com succeeix a la majoria de les poblacions, l'edificació de l'església va ser l'inici de la creació d'una nova vila. Al segle XI, Sant Adrià era propietat del bisbat de Barcelona. Al costat del temple hi havia un petit castell, residència del clergat. La vida en aquells temps era molt difícil: els camps eren aquosos per conrear-hi i freqüentment el riu es desbordava i feia desaparèixer els pocs conreus que hi havia. A més, la protecció de la població era inexistent, motiu pel qual fou saquejada en diverses ocasions. L'agricultura va ser fins al segle XIX el motor econòmic d'una vila molt pobra. A principis del segle XX, amb la implantació de la indústria, es produeix un augment de la població a causa de les primeres onades migratòries. Als anys vint s'inicia la construcció de l'eixample adrianenc i també la urbanització Font i Vinyals.

LLUIS SERRET VIDAL / Fons LLUIS SERRET VIDAL

TRADICIÓ AGRÍCOLA

Sant Adrià fou gairebé fins a finals del segle XIX un municipi agrícola. L'explotació de les terres, majoritàriament conreus d'hortalisses, no donava prou béns perquè es produís un creixement econòmic —a causa de les característiques del sòl—, però sí per a la subsistència de la població. Més endavant, amb la

desaparició dels aiguamolls, es va poder augmentar els terrenys agrícoles. En aquesta pàgina, vista parcial del carrer del Bogatell a la dècada del 1950, on s'identifica l'antic mercat municipal. Al costat, camps de bledes situats al barri de Sant Joan Baptista als anys cinquanta.

CUYAS / ICGC

